

ATASÖZÜ «MİLLÎ KARAKTER»İ YANSITIR MI ?

Yazan : Wolfgang MIEDER

Ter. : Yrd. Doç. Dr. Ali Osman ÖZTÜRK

Atasözünü ile ilgili denemeler arasında «Kendi atasözlerinin aynasında X milleti» tipinde araştırmalar da vardır. Bunlar atasözlerini, millet karakterolojisine yönelik ifadeler olarak kabul ederler. Bu eserlerde çoğunlukla, «millet ruhunun aynası» olarak (kabul edilen) güya bütün bir milletin karakterini genel geçer bir tarzda içeren atasözlerinin öylesine bir araya getirilmesinden başka bir şey söz konusu değildir. Nitekim Goethe'de şu ifadeyi buluyoruz:

Sprichwort bezeichnet die Nationen;
Mußt aber erst unter ihnen wohnen.

(Atasözünü milletleri anlatır; Ancak sen onları bizzat tanımalısın!) (Atasözünü)

Bu sözde, dolaylıca sınırlayıcı bir şekilde, bir ülkenin insanların yaşama biçimi ve düşünce tarzı hakkında kapsamlı bir ifade olarak atasözünün yetersizliğine işaret edilmektedir. Dahası bu tür milletler psikolojisine yönelik atasözünü araştırmalarında en büyük dikkatin gösterilmesi gerektiği vurgulanmakta, çünkü söz konusu ifadeler çoğunlukla stereo tip ön yargılara ve yanlış genellemelere dayanmaktadır. Söz gelimi «Ehrlich währt am längsten» (Doğru her zaman doğrudur) ve «Ohne Fleiß kein Preis» (Çalışmayana para yok) gibi atasözlerinin, güya Alman milletinin dürüstlük ve çalışkanlık konusundaki tipik karakter özelliklerinin ifadesi olduğu iddiası karşısında, diğer dillerin atasözleri hazinesine kısa bir bakış, bu atasözlerinin Alman dilinin çok

uzaklarında bile yaygın olduğunu göstermeye yetecektir. Yani bunlar hiç de özellikle Alman karakterinin bir ifadesi olarak yorumlanamaz. Aynı şey, Grek - Roma Antik döneminden, İncil'den ve Ortaçağ'dan günümüze intikal eden uluslararası bir çok atasözünü için de geçerlidir. Aynı şekilde, sadece bir atasözünü bile tipik Alman olarak nitelemeden önce, monografik bir araştırma yardımıyla onun kaynağı ve nasıl intikal ettiği tespit edilmelidir. Hatta bu atasözünü sadece Almanca dil kullanımına özgü bir kimlik gösterse bile, demoskopik araştırmalarla bu sözün Almanya'daki yayılma sahası ve geçerliliği, Alman milletinin karakteri hakkında hüküm verebilmek için ortaya konulmalıdır. Bu tür ön araştırmalar her bir atasözünü için tek tek yapılması gerektiğinden, bu hususta bilimsel olabilecek bir araştırma çok zor görünmektedir.

Kelime hazinesi bakımından, örneğin «Deutscher Mann, Ehrenmann» (Alman kişi, dürüst kişi) veya «Deutsch mit jemandem reden» (Biriyle Alman usulüyle konuşmak) gibi belli bir ülkeyi ve o ülkenin milletini konu alan atasözlerinde de durum aynıdır. Bunların bile çocuklukla başka dillerde doğrudan karşılıkları vardır. Ayrıca, atasözünü gibi görünen özellikle belli bölgelerin ve yerlerin halkıyla ilgili olup da çoğunlukla psikolojik temelden yoksun stereo tip ön yargılar içeren mahalli şakalaşmalar (blason populaire) da problemlili bir konudur.

Dolayısıyla «Schwaben werden vor dem vierzigsten Jahre nicht gescheit» (Suabyalılar kırk yaşına varmadan akıllanmaz) gibi bir atasözü kesinlikle tüm Suabyalılar için geçerli değildir ve «Ein Preuße bezwingt drei Sachsen» (Bir Prusyalı üç Saksonyalıya bedeldir) sözü de her Prusyalıyı kapsamaz. Burada daha çok, gelime anlamı dikkate alınmaması gereken ('cum grano salis') alaylı - iğneleyici çarpık imajlar yatmaktadır.

Isidor Levin, atasözlerinin milli karakterolojik, psikolojik bir yorumunun ancak anket araştırmaları yardımıyla yapılabileceğini; bunun için de sosyologların ve halk bilimcilerin işbirliğinin şart olduğunu ikna edici bir şekilde ortaya koymuştur. Böyle araştırmalar henüz yapılmamıştır ve adı geçen yazılar da bilimsel olmayan metotları yüzünden, ekseriya gariplikler kolleksiyonundan başka bir şey değildir.

Bibliyografya :

- Becker, Gottlieb Theodor**, «Das Sprichwort in nationaler Bedeutung». Programm des Gymnasiums zu Wittenberg, 1851, s. 1-24.
- Berneker, Erich**, «Das russische Volk in seinen Sprichwörtern». Zeitschrift des Vereins für Volkskunde 14, 1914, 75-87 ve 179-191.
- Dundes, Alan**, «Slurs International : Folk Comparisons of Ethnicity and National Character». Southern Folklore Quarterly 39, 1975, 15-38.
- Esser, Wilhelm Martin**, «Deutsch-französische Parallelen in Redewendung, Sprachbild und Sprichwort. Beobachtungen zu den Schwierigkeiten einer nationalen Charakteristik». Muttersprache 79, 1969, 204-217.
- Gerbel, Nikolaus von**, «Nationale Sprichwörter der Franzosen». Das Ausland 43, 1870, 93-95 ve 44, 1871, 227-229.

Kirchner, Oswald Robert, Parömiologische Studien, Teil 1, 1879, s. 15-20.

Kradolfer, J., «Das italienische Sprichwort und seine Beziehungen zum Deutschen». Zeitschrift für Völkerpsychologie 9, 1877, 185-271.

Küffner, Georg, Die Deutschen im Sprichwort, 1899.

Levin, Isidor, «Überlegungen zur demoskopischen Parmöniologie». Proverbium 11, 1968, 289-293 ve 13, 1969, 361-366.

Reinsberg - Düringsfeld, Otto von, Internationale Titulaturen, 1863.

Robinson, F.N., «Irish Proverbs and Irish National Character». Modern Philology 43, 1945, 1-10.

Schoeps, Hans - Joachim, Ungeflügelte Worte, 1971, s. 162-171.

Seiler, Friedrich, Das deutsche Sprichwort, 1918, s. 58-64.

Seiler, Friedrich, Deutsche Sprichwörterkunde, 1922; 1967, s. 285-303.

Taylor, Archer, The Proverb, Cambridge/Mass. 1931; Hatboro / Pa. 1962, s. 97-109, 164-168.

Thierfelder, Franz, «Sprich— und Schlagwörter zwischen den Völgern». Welt und Wort 11, 1956, 369-370, 373.

Venedey, Jacob, Die Deutschen und Franzosen nach dem Geiste ihrer Sprachen und Sprichwörter, 1842.

(Bu tercüme-yi, Milli Folklor'un 9. Sayı'sında, «Bir Kitap ve Düşündürdükleri veya Türk Parömiyolojisi Üzerine Yunan Düşünceleri» başlıklı yazımızda eleştirdiğimiz, «Ethnologikoi problématismoi apo tén tourkiké kai tén elleniké paröimiologie, Atina 1987» künyeli kitabın yazarı Paulos Qidiroglou'na ithaf ediyoruz. —Yazının orijinali için bkz.

Röhrich, Lutz / Mieder, Wolfgang, Sprichwort, Sammlung Metzler Bd. 154, Stuttgart 1977, s. 70-72, Ç.N.)